

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ДО СФЕРИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗДІЙСНЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ОСОБИ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT FOR ATTRACTING INVESTMENTS TO THE SPHERE OF ECONOMIC ACTIVITY AND EXERCISING PROPERTY RIGHTS OF A PERSON

Потіп М.М., д.ю.н, професор,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Чабаненко М.М., д.ю.н, професор,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Метою статті визначено висвітлення адміністративно-правового забезпечення залучення інвестицій до сфери господарської діяльності та здійснення майнових прав особи. Встановлено, що адміністративно-правове забезпечення інвестиційної діяльності та охорони майнових прав має ґрунтуватися на інтеграції принципів належного врядування, цифровізації, правової визначеності, пропорційності втручання в приватну сферу та процедурної справедливості. Визначено, що перспективним у сфері адміністративно-правового забезпечення залучення інвестицій до господарської діяльності та здійснення майнових прав особи є також створення незалежного інвестиційного омбудсмена, удосконалення адміністративного судочинства щодо захисту інтересів інвестора, а також розбудова інституційної спроможності органів публічного адміністрування через впровадження професійних стандартів і механізмів підзвітності. Встановлено, що адміністративно-правове забезпечення у зазначеній сфері є системою нормативних, організаційних та процедурних механізмів, що спрямовані на формування сприятливого інвестиційного клімату, мінімізацію адміністративних бар'єрів, належну реалізацію державної регуляторної політики та ефективний захист прав інвесторів, у тому числі майнових. Доведено, що в межах адміністративно-правового впливу особливого значення набуває впровадження принципів належного врядування (good governance), які мають бути концептуально закладені в інституційну архітектуру державної політики у сфері інвестицій, що передбачає орієнтацію публічної адміністрації на законність, підзвітність, ефективність, транспарентність та участь зацікавлених сторін у процесах прийняття управлінських рішень. Виокремлено й охарактеризовано основні функціональні складники адміністративно-правового механізму залучення інвестицій: регуляторна політика, дозвільна система, супровід інвестиційних проектів, правозастосовча діяльність органів публічної влади, гарантії майнових прав, електронне врядування, альтернативне вирішення інвестиційних спорів. Усі ці компоненти мають бути взаємопов'язані та функціонувати в уніфікованому нормативному просторі. Визначено, що адміністративно-правове забезпечення інвестиційної діяльності та охорони майнових прав має стати опорною ланкою в архітектоніці національного економічного розвитку.

Ключові слова: адміністративне право, альтернативні (позасудові) способи, воєнний стан, господарське право, захист, інвестиційне право, майнові права, нормативно-правове регулювання, права людини.

The purpose of the article is to highlight the administrative and legal support for attracting investments in the sphere of economic activity and exercising the property rights of individuals. It is established that the administrative and legal support for investment activities and protecting property rights should be based on the integration of the principles of good governance, digitalization, legal certainty, proportionality of interference in the private sphere and procedural fairness. It is determined that the creation of an independent investment ombudsman, the improvement of administrative proceedings to protect the interests of investors, as well as the development of the institutional capacity of public administration bodies through the implementation of professional standards and accountability mechanisms are also promising in the field of administrative and legal support for attracting investments in economic activity and exercising the property rights of individuals. It has been established that administrative and legal support in this area is a system of regulatory, organizational and procedural mechanisms aimed at creating a favorable investment climate, minimizing administrative barriers, proper implementation of state regulatory policy and effective protection of investors' rights, including property rights. It has been proven that within the framework of administrative and legal influence, the implementation of the principles of good governance is of particular importance, which should be conceptually embedded in the institutional architecture of state policy in the field of investment, which provides for the orientation of public administration to legality, accountability, efficiency, transparency and participation of stakeholders in the processes of making management decisions. The main functional components of the administrative and legal mechanism for attracting investments are identified and characterized: regulatory policy, permitting system, support for investment projects, law enforcement activities of public authorities, guarantees of property rights, e-governance, alternative resolution of investment disputes. All these components should be interconnected and function in a unified regulatory space. It is determined that administrative and legal support for investment activities and protection of property rights should become a supporting link in the architecture of national economic development.

Key words: administrative law, alternative (extrajudicial) methods, martial law, economic law, protection, investment law, property rights, regulatory and legal regulation, human rights.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена трансформацією економіки України, зростаючими викликами у сфері залучення інвестицій, а також необхідністю забезпечення балансу між публічними та приватними інтересами в умовах воєнного стану. Ефективне адміністративно-правове забезпечення інвестиційної діяльності та реалізації майнових прав особи є важливим інструментом не лише для економічного зростання, але й для зміцнення правових засад підприємництва в Україні.

У науковій літературі сформовано численні підходи до визначення правової природи інвестицій, ролі держави у їх залученні, а також механізмів захисту прав інвесторів. Проте проблематика саме адміністративно-правового регулювання у цій сфері, особливо з урахуванням новітніх викликів, залишається недостатньо дослідженою. Відтак,

метою цієї статті є виявлення змісту, структури та функцій адміністративно-правових механізмів залучення інвестицій та охорони майнових прав суб'єктів господарювання й фізичних осіб.

Особливої актуальності питання адміністративно-правового забезпечення набуло в контексті сучасних глобальних викликів і регіональних загроз, таких як збройна агресія, геополітична нестабільність, енергетична криза та потреба у швидкому відновленні інфраструктури. Відсутність належної нормативної та процедурної бази створює додаткові бар'єри для доступу іноземного та внутрішнього капіталу до українського ринку. Крім того, кризи останніх років виявили вразливість системи державного управління щодо забезпечення сталості інвестиційних процесів та захисту права власності.

Не менш важливим є і той факт, що інституційна слабкість, бюрократизм, корупція та нестабільність правозастосування суттєво обмежують потенціал для зростання інвестиційної активності в Україні. Сучасний етап національного розвитку вимагає якісного оновлення підходів до публічного адміністрування у сфері економіки, що має спиратися на принципи належного врядування, прозорості, ефективності й орієнтації на результат.

Таким чином, формування ефективного адміністративно-правового механізму залучення інвестицій і захисту майнових прав є одним із ключових завдань державної політики в умовах постконфліктного відновлення, цифрової трансформації економіки та імплементації європейських стандартів управління.

Стан наукової розробки проблеми. Питання правового регулювання інвестиційної діяльності, захисту майнових прав особи та адміністративно-правового механізму забезпечення економічного розвитку займають важливе місце в українській правовій науці. Вітчизняними дослідниками сформовано низку ґрунтовних підходів до розуміння сутності інвестицій, ролі держави у створенні сприятливого інвестиційного клімату, а також механізмів юридичного забезпечення реалізації прав інвесторів та власників.

Зокрема, комплексні дослідження правової природи інвестицій здійснювались у працях М.П. Кучерявенка, В.К. Мамотова, Ю.С. Шемшученка, які наголошували на міжгалузевому характері правового регулювання інвестиційної діяльності та необхідності адаптації вітчизняного законодавства до стандартів Європейського Союзу. У контексті адміністративно-правової доктрини, питання регуляторної політики, публічного адміністрування та функцій держави в економіці висвітлювались у працях В.Б. Авер'янова, О.О. Остапенка, О.М. Бандурки, С.В. Ківалова, які визначали роль адміністративного права як інструменту впливу на інвестиційні процеси.

Разом із тим, спеціально сфокусованих досліджень на тематику адміністративно-правового забезпечення залучення інвестицій в умовах воєнного стану, загроз національній безпеці та кризових явищ в економіці поки що обмаль. Проблеми реалізації майнових прав фізичних та юридичних осіб у зв'язку з надзвичайними правовими режимами розглядаються переважно в контексті конституційних обмежень, гарантій права власності, дотримання прав людини в умовах обмежених ресурсів та публічного інтересу (І.Є. Марчук, М.І. Іншин, І.Д. Боярчук, Т.О. Коломосьць).

Водночас, у науковій літературі бракує системного дослідження адміністративно-правових інструментів формування інвестиційної політики, а також процедурного забезпечення прав інвесторів у специфічних умовах трансформаційного суспільства. Недостатньо опрацьованими залишаються й питання координації центральних і місцевих органів виконавчої влади в цій сфері, правового режиму компенсацій інвесторам у разі втрати чи пошкодження активів, цифровізації адміністративних процедур, контролю за дотриманням інвестиційних угод з боку держави.

З огляду на це, комплексне дослідження адміністративно-правових засад залучення інвестицій до сфери господарської діяльності, реалізації майнових прав особи та їх правового захисту в умовах збройного конфлікту, правової невизначеності та інституційної нестабільності набуває особливої актуальності, що обґрунтовує потребу у подальшій науковій розробці даної проблематики, яка має поєднувати інструменти адміністративного, господарського, цивільного, фінансового та міжнародного публічного права.

Метою статті є висвітлення адміністративно-правового забезпечення залучення інвестицій до сфери господарської діяльності та здійснення майнових прав особи.

Виклад основного матеріалу. Під адміністративно-правовим забезпеченням у цій сфері доцільно розуміти

систему юридичних норм, інституційних механізмів, управлінських рішень та процедур, які визначають умови, порядок, гарантії та межі діяльності публічної влади щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, а також правозастосування у сфері захисту майнових прав.

Серед ключових елементів адміністративно-правового забезпечення залучення інвестицій слід виділити: регуляторну політику держави, адміністративні процедури доступу до інфраструктури, ліцензування та дозвільну систему, захист прав інвестора та процедурні гарантії, механізми публічно-приватного партнерства [1; 2; 3 та ін.].

Регуляторна політика в частині інвестиційної діяльності передбачає мінімізацію бюрократичних бар'єрів, зменшення адміністративного тиску, запровадження єдиних вікон для інвестора, прозорих процедур отримання дозвільної документації, податкових та митних преференцій. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» [4] став основою для нормативного оформлення спеціальних правових режимів, однак його реалізація нашою країною на нестачу ефективних адміністративних інструментів супроводу таких проектів.

Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 17 грудня 2020 року № 1116-IX є ключовим нормативно-правовим актом, що визначає механізм державної підтримки для великомасштабних інвестиційних проектів в Україні. Його ухвалення було зумовлено потребою формування конкурентного інвестиційного середовища, підвищення інвестиційної привабливості національної економіки та запровадження прозорих і стабільних правил залучення капіталу.

Метою Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 17 грудня 2020 року № 1116-IX є створення сприятливих умов для реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями (від 12 млн євро), що здійснюються інвесторами з дотриманням визначених вимог щодо створення нових робочих місць, застосування новітніх технологій та локалізації виробничих процесів на території України. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 17 грудня 2020 року № 1116-IX має комплексний міжгалузевий характер, оскільки охоплює аспекти господарського, адміністративного, земельного, податкового та митного регулювання.

У межах адміністративно-правового механізму Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 17 грудня 2020 року № 1116-IX встановлює перелік форм державної підтримки, серед яких: звільнення від окремих податків та зборів, спрощене підключення до інженерної інфраструктури, забезпечення правового супроводу через спеціального інвестиційного менеджера (державного представника), сприяння в отриманні дозвільної документації. Особливою новелою є можливість укладення спеціального інвестиційного договору між інвестором та державою, що забезпечує додаткові гарантії стабільності умов інвестування.

Правова конструкція інвестиційного договору передбачає закріплення зобов'язань держави щодо надання визначених пільг, спрощення адміністративних процедур, а також механізмів вирішення спорів, що виникають у процесі реалізації проекту. Наявність такого договору надає інвестору інституційну захищеність і слугує засобом підвищення довіри до держави як контрагента.

Разом з тим, практична реалізація положень Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 17 грудня 2020 року № 1116-IX стикається з низкою викликів. По-перше, на рівні підзаконного регулювання спостерігається недостатня деталізація процедур оцінки проектів, визначення

обсягу підтримки та моніторингу виконання зобов'язань. По-друге, механізми координації між органами виконавчої влади, місцевими органами та інвестором не мають єдиного стандарту реалізації. По-третє, існує проблема обмеженого кадрового та інституційного потенціалу органів, відповідальних за супровід інвестора.

Таким чином, Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» є позитивною спробою імплементації інституту спеціальних інвестиційних режимів за європейським зразком. Проте його ефективність значною мірою залежить від адміністративного забезпечення, прозорості процедур, професійного супроводу проєктів, а також стабільності правозастосовчої практики. Удосконалення нормативного підґрунтя цього інституту та його інтеграція у ширший контекст політики державного стимулювання інвестицій є необхідною умовою для успішної економічної трансформації України.

Особливу роль у забезпеченні інвестиційного розвитку та впровадження політики розвитку регіонів відіграють органи публічної адміністрації (ЦОВВ, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування), які формують та реалізують політику у сфері інвестицій. Водночас, у багатьох випадках відсутність єдиної координаційної вертикалі, низький рівень фаховості, дублювання повноважень і неузгодженість рішень між центральними та місцевими структурами ускладнюють реалізацію інвестиційних ініціатив.

Здійснення майнових прав особи як одного з елементів економічної свободи також перебуває у фокусі адміністративно-правового регулювання. У цій площині важливими є такі категорії, як: державна реєстрація прав на майно, адміністративні процедури оскарження рішень суб'єктів публічного адміністрування, публічний контроль за дотриманням законності вилучення майна, застосування принципу верховенства права у діяльності виконавчих органів влади [5, с. 197-201].

В умовах воєнного стану й повоєнної відбудови актуальності набуває питання гарантій недоторканності майна, прозорих процедур компенсації збитків, поновлення реєстрів та захисту прав інвесторів у зонах ризику. Запровадження цифрових платформ обліку пошкодженого майна, електронного судочинства, систем альтернативного врегулювання спорів (ADR) у сфері інвестицій є перспективними напрямками розвитку.

Висновки. Таким чином, адміністративно-правове забезпечення інвестиційної діяльності та охорони майнових прав має ґрунтуватися на інтеграції принципів належного врядування, цифровізації, правової визначеності, пропорційності втручання в приватну сферу та процедурної справедливості. Перспективними є також створення незалежного інвестиційного омбудсмена, удосконалення адміністративного судочинства щодо захисту інтересів інвестора, а також розбудова інституційної спроможності органів публічного адміністрування через впровадження професійних стандартів і механізмів підзвітності.

У результаті, адміністративно-правове забезпечення вказаної сфери виступає ключовим інструментом інтеграції України у глобальний інвестиційний простір, гарантування прав суб'єктів господарювання та посилення економічного суверенітету держави.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати низку теоретико-методологічних та прикладних висновків щодо природи, змісту та перспектив розвитку адміністративно-

правового забезпечення інвестиційної діяльності та охорони майнових прав в Україні.

По-перше, встановлено, що адміністративно-правове забезпечення у зазначеній сфері є системою нормативних, організаційних та процедурних механізмів, що спрямовані на формування сприятливого інвестиційного клімату, мінімізацію адміністративних бар'єрів, належну реалізацію державної регуляторної політики та ефективний захист прав інвесторів, у тому числі майнових. У сучасних умовах ці функції набувають пріоритетного значення у зв'язку з необхідністю забезпечення економічного зростання, відновлення після збройного конфлікту та виконання євроінтеграційних зобов'язань України.

По-друге, в межах адміністративно-правового впливу особливого значення набуває впровадження принципів належного врядування (good governance), які мають бути концептуально закладені в інституційну архітектуру державної політики у сфері інвестицій, що передбачає орієнтацію публічної адміністрації на законність, підзвітність, ефективність, транспарентність та участь зацікавлених сторін у процесах прийняття управлінських рішень.

По-третє, виокремлено й охарактеризовано основні функціональні складники адміністративно-правового механізму залучення інвестицій: регуляторна політика, дозвольна система, супровід інвестиційних проєктів, правозастосовча діяльність органів публічної влади, гарантії майнових прав, електронне врядування, альтернативне вирішення інвестиційних спорів. Усі ці компоненти мають бути взаємопов'язані та функціонувати в уніфікованому нормативному просторі.

По-четверте, підкреслено необхідність подолання системних проблем у сфері реалізації майнових прав через адміністративні процедури. Зокрема, наголошено на потребі: модернізації реєстраційної інфраструктури; цифровізації процедур обліку, реєстрації, оцінки та відшкодування збитків; чіткого нормативного регулювання правових наслідків втрати чи пошкодження майна в умовах воєнного стану; належного нормативного закріплення процедурного статусу фізичної особи як заявника, інвестора, потерпілого суб'єкта права.

По-п'яте, доведено важливість формування сталої судової практики у сфері адміністративно-правового захисту майнових прав, розвитку системи адміністративного судочинства, створення інституції інвестиційного омбудсмена, уповноваженого на врегулювання конфліктів між інвесторами та органами публічної влади на досудовому рівні.

По-шосте, зроблено висновок про необхідність зміцнення кадрової, організаційної та фінансової спроможності органів публічної влади, відповідальних за реалізацію інвестиційної політики. Запровадження інструментів адміністративної відповідальності посадових осіб за безпідставне перешкодження інвестиційній діяльності повинно стати частиною інституційного оновлення виконавчої влади.

У підсумку, адміністративно-правове забезпечення інвестиційної діяльності та охорони майнових прав має стати опорною ланкою в архітектоніці національного економічного розвитку. Його ефективність визначатиметься не лише формальною наявністю нормативних актів, а передусім якістю адміністративної процедури, практикою публічного управління, рівнем правосвідомості посадовців, інституційною стійкістю органів влади та здатністю держави виконувати взяті на себе зобов'язки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лєгеа Ю. О. Напрями вдосконалення законодавства України в частині адміністративно-правового забезпечення реалізації економічної функції держави. *ScienceRise : Juridical Science*. 2019. Volume 2 (8). С.28-33.
2. Лєгеа Ю.О., Пушкіна О.В., Паутов Г.В. Використання сонячної енергії як напрям забезпечення вимог життєдіяльності населених пунктів: нормативно-правовий аспект. *Law. State. Technology*. 2022. №3. С. 3-8.
3. Потіп М.М. Правове регулювання використанні відходів війни як ресурсу для відновлення України. *Нове українське право*. 2023. №3. С. 106-114.
4. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17 грудня 2020 року № 1116-IX. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
5. Іванова В.С. Державний вплив на систему інноваційних відносин як необхідний елемент економічної політики держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №7. С. 197-201.